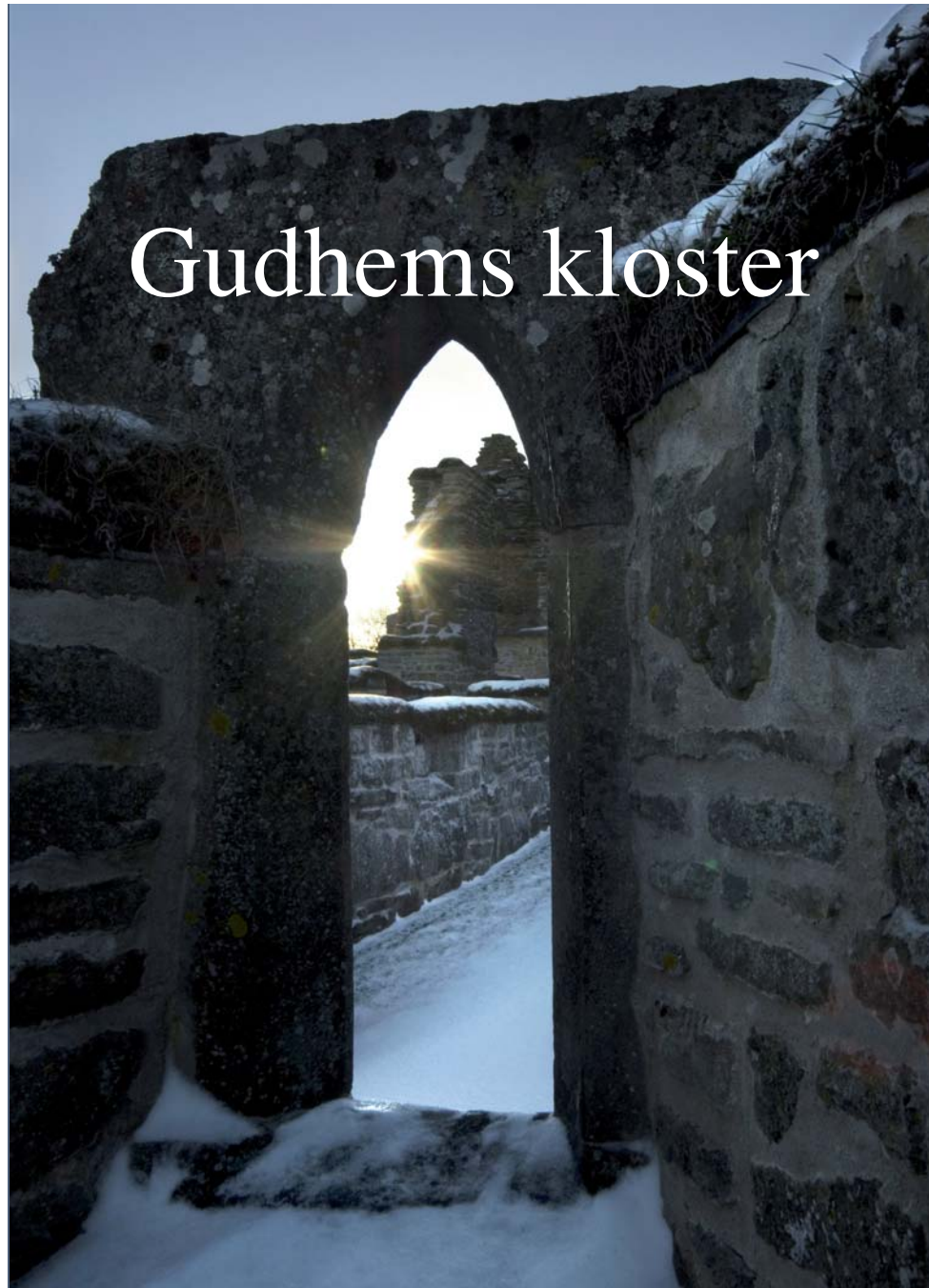

Skara stiftshistoriska sällskap

Medlemsblad 2009:1

Gudhems kloster

Foto: Harald Jonsson

Gudhems kloster i Västergötland var under lång tid centrum för nunnor tillhöriga Cistercienserorden. Årligen besöks klosterruinerna av mångtusentals människor. Av den forna klosterglansen återstår idag bara ruiner. Reformationen gick hårt fram vad gällde kloster och klosterliv. Men det var också här som de nya idéerna från Tyskland mötte ett folkligt motstånd. Klostren och framförallt klostrets liturgi i mässor och böner ingav människorna

en trygghet och förankring i tillvaron.

Idag sägs det i undersökningar att det är kyrkobyggnader som ger människor trygghet. Man är till och med beredd att betala kyrkoavgift för att behålla även så kallade övertaliga kyrkor.

Om Gudhems kloster och dess klosterliv kommer en av sällskapets nya böcker att handla om. Här kommer både det yttre och det inre av klosterlivet att beskrivas.

KYRKAN PÅ FLÄMSLÄTT 50 ÅR

Ingen hög ålder i de riktigt gamla kyrkornas stift. Men positionen att ha en förhistoria delar stiftsgårdskyrkan med alla de andra. Den vill jag först beskriva, helt kort.

Flämslätt inköptes 1939, blev och förblev under lång tid Skara stifts ungdomsgård. Huvudagerande var från stiftet dåvarande biskopen Gustaf Ljunggren och så Flämslättis legendariske vaktmästare Lars Larsson. Han ägde och drev lantgården Flämslätt som han sålde till stiftet. Jag vet att säljaren var mycket glad över denna transaktion. Barn- och ungdomslägren avlöste varandra. Det är alltid stimulerande att höra dem berätta som var med de första decennierna. Ungdomar i stiftet talade om sin gård med tonvikt på "sin". Kristliga Gymnasistförbundet var tidigt ute med sina årliga, flitigt besökta vinterläger. Sommartid var Flämslätt reserverat för stiftets barn- och ungdomsläger. Så småningom förlade olika ungdomsorganisationer viss lägerverksamhet till Flämslätt: Ungdomens Röda Kors och scoutrörelsen hörde dit. Och så kom vuxenfolket, som upptäckte att man mycket väl kunde ha konferenser på den nyvunna gården. Dåvarande kyrkobrodrarörelsen var först på plan och i fortsättningen flitig arrangör.

Flämslätt hade alldeles påtagligt blivit ett namn i vårt stift. Det är nästan genant att skära ner bakgrunden till ett minimum men huvudärendet i denna korta artikel är Flämslättis kyrka. Jag har samtidigt velat bara antyda bakgrunden. Den kan enkelt uttryckas så: Allteftersom stiftsfolket deltog i ungdomsgårdens verksamhet upptäckte fler och fler att här fattas en kyrka.

Det blev en minst sagt livlig diskussion ute i församlingar och kontrakt när det stod klart i början av 1950-talet att ungdomsgårdens ledning hade avancerade planer att låta uppföra en väl utrustad huvudbyggnad. Därtill en kyrka. Några stiftsbor ville starta gästhemsvårslägere. Förslaget föll nästan per omgående. Kring den tilltänkta huvudbyggnaden med lokaler och utrustning för kurser och konferenser fanns det – glädjande nog! – en uppsjö tankar och förslag. Resultat: 1957 i vårens tid invigdes lokalerna.

Här är tre inslag från förberedelsestiden, värda att notera. Några ansåg att en matsal borde byggas före kyrkan. En av dem var den välkände prosten Otto Hermansson i Skövde, Otto der Grosse benämnd. En kraftkarl av inte vanliga mått. Och en hedersman. Han stred väldeliga för matsalen som första projekt. Han hade värvat om Flämslätt från första början och gjort stora insatser för gården. Ingen tvekan. Han kunde inte förstå att både styrelsens ordförande – då biskop Sven Danell – och nästan alla ledamöterna var emot hans förslag. Med matsalen får vi hit stiftsfolket. Det var hans budskap. Otto ilsknade faktiskt till. Anlitade en egen arkitekt för egna pengar. Han lyckades dock inte övertyga kamraterna. Det fanns ett uppbyggligt inslag i sammanhanget. När kyrkan invigdes den 14 juni 1959 fanns den gamle flämslättisveteranen med. Lyste och myste, assisterade vid invigningen och predikade vid en av de övriga gudstjänsterna. Helt klart glad för kyrkan. Det var starkt och föredömligt.

Så det andra inslaget som jag vill nämna. Då är vi inne i tiden av förberedelser för den stora byggnationen. Dåvarande

Foto: Harald Jonsson

ordföranden, biskop Yngve Rudberg, och jag besökte Byggnadsstyrelsen i Stockholm angående vederbörligt tillstånd. Vi hade förstås hela paketet med oss: ritningar för såväl kyrka som huvudbyggnad. Inne i stora beslutsrummet möttes vi av en något stram arkitekt, som omedelbart dekreterade att vi skulle vara gränslöst tacksamma om vi fick uppföra huvudbyggnaden. Men glöm definitivt kyrkan. Budskapet var glasklart.

Vi båda skarastiftare slog oss ner. Jag tyckte mig skymta i ögonvrån hos biskopen en glimt av hans välkända humor. Det syntes att han inte var bara nedslagen, snarare på kämpahumör. Vi sätter oss här, Lennart, och pratar i lugn och ro. Inte springer vi i väg efter behandlingen vi fick. Nu funderar vi så kommer vi nog på något. Och så – det gjorde vi. Kanske var det psalmen "Med pelarstoder tolv ..." som inspirerade. Flämslättis kyrka skulle stötta av pelarstoder åtta i sten. Där har vi något, jublade vi båda, fick företräde hos Den Höge än en gång. Vi begärde att få uppföra pelarna och kyrkans bottenplatta. "Ingalunda" blev svaret förstås. Inget löfte gavs. Efter en tid kom dock byggnadstillståndet. Och pelarna med bottenplatta ingick! Vi trodde vare sig våra öron eller ögon.

Anordningen med pelarna hade den effekt vi önskade. Stiftsfolket kom till sin gård som de hade för vana. Åsynen av det ofullbordade berörde nog alla. En del talade klarspråk, sägandes att det här var en skamfläck för vår stiftsgård. Några rader i ett brev från en äkta västgöte måste få nämnas. "Till prästen. Jag har vört på vårt Flämslätt. Där ser varrer ut än i Tyskland efter kriget. Här måste nöket göras. Sätt ut ena sparbössa på körketrappa så skall vi allt ge pengar. Präst gör

snart vad du gör.”

De här nämnda personligheterna – den kraftfulle prosten i Skövde, den humorbegåvade biskopen i Skara, den anonyme västgöten från de djupa leden i Skara stift – får stå som förebilder för och exempel på det ganska fantastiska och breda engagemang som präglade vårt stift för att få Flämslätt kyrka till stånd.

Här ges inte någon kyrkobereskrivning. Flämslätt kyrka är, om någon, en kyrkolokal som skall besökas, ses, upplevas. Så har skett. Tusen sinom tusen besökare har under de 50 åren passerat. Det har varit en fröjd att lyssna till alla som berättat vad de upplevt och fått med sig från stiftets kyrka på stiftets gård.

Invigningen en vacker junidag 1959 blev en stor folkfest. Många av de närvarande skulle man vilja nämna särskilt. Det låter sig inte göra. Ett undantag bara: Annie Ljunggren, maka till 1950 avlidne biskopen Gustaf Ljunggren. Det var han som inte bara upptäckte den underbara platsen i Valle härad. Han var den store pådrivaren när det gällde att förvärva Flämslätt. Självfallet var det stiftets biskop Sven Danell som invigde.

Låt oss till sist ägna dem en tacksamhetens tanke, de många som var med och gjorde jobbet, från ritningsstadiet till fullbordat verk. Det fanns hos dem ett stort engagemang, en vilja att allt skulle bli så väl utfört som möjligt. Där är arkitekten Tor Boije, Stockholm, flitigt anlitad av Stora Sköndal. Flämslätt kyrka var den första han ritade. Byggmästare var Helge Gustafsson, Götene. Slutligen skall konstnären Werner Ehlert, Hannover, nämnas. En gammal sverigevän med en inte ringa produktion i svenska kyrkolokaler. Beställningen till honom var en pregnant, talande bild av Kristus. Det var uppbyggligt att följa hans noggranna arbete allt under det att han höll mycket nära kontakt med uppdragsgivaren. Resultatet kan alla se i Flämslätt kyrka. Werner Ehlert betonade att han i sitt konstverk alldeles ovanligt tydligt velat framhäva såväl korset som uppståndelsen. Kristenhetens, kyrkans STORA BUDSKAP. Att förmedla det budskapet är Flämslätt och dess kyrkas största uppgift.

Lennart Franck

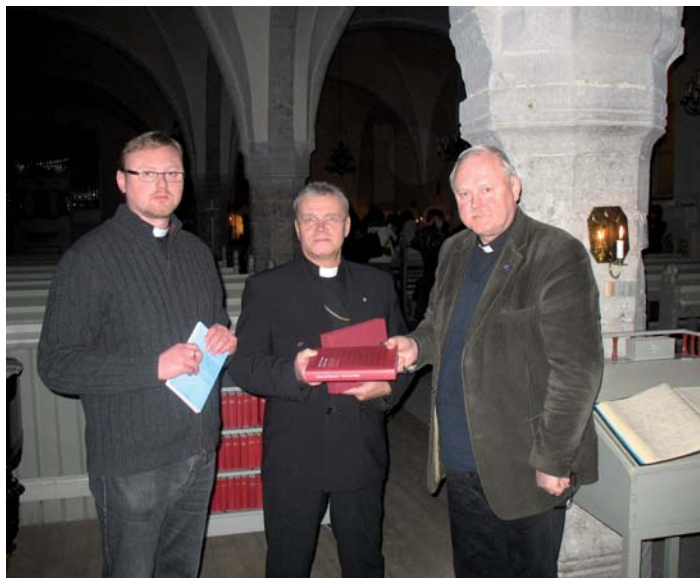
Årsmöte med seminarier kring aktuell bokutgivning

Lördagen den 25 april hålls årsmöte i Varnhem. Dagens seminarier och föreläsningar behandlar ämnen som sällskapet också i bokform presenterar. Biskopen Bengt Wadensjö presenterar sina forskningar rörande spåren och källorna till Västergötlands kristnande. Hans bok *Ekon i Husaby* kommer att ligga färdig och kunna köpas vid årsmötet.

Ambassadören Bo Theutenberg berättar i sitt föredrag om sina heraldiska och genealogiska forskningar kring Västergötlands äldre släkten. Också hans bok *Mellan liljan och sjöbladet* finns till försäljning.

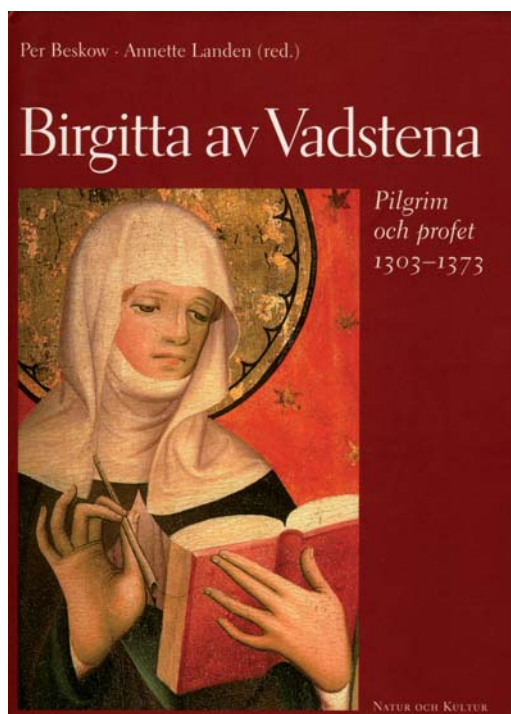
Till sist får vi höra om hur grävningarna i Varnhem har påverkat dateringen av den kristna trons nedslag i Västergötland. Det är med andra ord ett synnerligen intressant årsmöte du hälsas välkommen till.

Horae de Domina överlämnad till Estlands ärkebiskop

Estlands ärkebiskop Andres Pöder mottog sällskapets bok *Vår Frus Tider* den 22 november 2008 i den svenska kyrkan i Tallinn. Tillsammans med denna bok erhöll han även *Ön* och *Kyrkliga förhållanden bland svenskarne i Reval*. Markus och Johnny Hagberg överlämnade böckerna. Vår egen ärkebiskop Anders Wejryd fick ta emot samma böcker den 13 november.

Specialerbjudande

Du som är medlem i sällskapet får erbjudande att köpa boken **Birgitta av Vadstena**

Pilgrim och profet 1303-1373

429 s, hårdpärm med skyddsomslag, rikt illustrerad med både svartvita och färgbilder.

Endast 100 kr + ev. frakt

Beställ genom Johnny Hagberg

Skara stift i Tanzania

När jag i januari 1986 blev vald till kyrkoherde i Borås Gustaf Adolfs pastorat fanns redan tanken på en vänförsamlingskontakt och utbyte med en församling och pastorat i Tanzanias Evangelisk-lutherska kyrka - E L C T - i Afrika söder om ekvatorn.

Grums församling och pastorat i Karlstads stift, där jag blivit kyrkoherde 1979, hade en sådan kontakt med ömsesidigt utbyte växt fram sedan undertecknad som ledare för en ungdomsgrupp från Grums besökt Tanzania sommaren 1973. Inspiration och idé till ett utbyte hade jag fått som ung kyrkoadjunkt i Borås Caroli församling när jag var besökare vid Kyrkornas Världsråds generalförsamling i Uppsala 1968. Genom personlig kontakt och samarbete med dåvarande missionssekreterare Rune Backlund vid SKMs kansli i Uppsala, så ordnades en kontakt med Nordvästra stiftet i Tanzania, det s.k. Bukobastiftet.

Biharamulo nybildade församling och pastorat skulle kunna bli en lämplig vänförsamling och pastorat till Borås Gustaf Adolfs församling och pastorat i Skara stift.

Efter samtal och samråd, liksom med information om detta projekt till medarbetare, så beslöt Gustaf Adolfs församlings kyrkoråd vid sitt aprilsammanträde 1987 att Biharamulo skulle bli vänförsamling. Stiftsstyrelsen i Nordvästra stiftet i Tanzania tog ett motsvarande beslut under ledning av biskop Samson Mushemba - sedermera också ärkebiskop i Tanzanias Evangelisk-lutherska kyrka. Vi kunde nu inleda och konkretisera början på detta tänkta utbyte. Biskop Mushemba sände en inbjudan till undertecknad och kyrkorådet att besöka vänförsamlingen Biharamulo i augusti 1987.

Från Gustaf Adolfs kyrkoråd deltog Yngve Svensson. Resan gjordes på vår egen bekostnad. Vi besökte Biharamulo under några dagar och blev varmt och hjärtligt välkomnade samt fick ta del av församlingsbornas och stiftets planer och visioner för framtiden. År 1988 skulle Biharamulo också bilda ett nytt missionskontrakt inom Nordvästra stiftet. Det första och största projektet var att bygga en församlings- och pastoratskyrka i Biharamulo stad.

Yngve Svensson och undertecknad, med stöd av kyrkorådet i Gustaf Adolf, satte igång en insamling till detta

kyrkbygge, som inte skulle inkräkta på annan pågående insamlingsverksamhet i Gustaf Adolfs och Brämhults församlingar. Och församlingsborna ställde upp på ett fantastiskt sätt! Några äldre församlingsbor kom ihåg insamlingarna genom kyrkoherde Birger Forell till människor i efterkrigstidens Västtyskland - och inspirerade yngre. Ca 150.000 svenska kronor samlades in under några år, och i september 1989 kunde kyrkan i Biharamulo invigas. Undertecknad var inbjuden och deltog i invigningen och överlämnade gåvor - bl.a. en dopskål - från vänförsamlingen i Borås.

1988 hade också Brämhults församling genom kyrkorådsbeslut fått Kasenga församling i Biharamulo pastorat som sin vänförsamling. Också Kasenga behövde en ny kyrka. Den som fanns var alldeles för liten. Genom en storartad insats bl.a. av de två kyrkliga sykkretsarna i Brämhult och med stöd av enskilda gåvor och församlingskollekt i både Brämhults och Gustaf Adolfs församlingar, kunde den nya och stora kyrkan i Kasenga med plats för 400 gudstjänstfirare, invigas år 1996.

Dammsvedjans distrikt i Gustaf Adolfs församling, med bl.a. Yngve Svensson som eldsjäl och drivande kraft, inledde ett nytt kyrkbyggnadsprojekt med undertecknad som rådgivare och mellanhand till min efterträdare som kontraktspastor i Biharamulo kontrakt. En kyrka behövde byggas i Katoke, en skolförsamling 8 km öster om Biharamulo stad. Kaffe och kaffebröd skänktes till kyrkkaffet i Dammsvedjans kyrka. Och den frivilliga kollekten som tack för detta gick oavkortat till att stödja planerna på att bygga en kyrka i Katoke församling. Församlingen brukade samlas till gudstjänster i en skolsal. Dessa kyrkkaffepengar räckte också till diverse diakonala projekt inom Biharamulo pastorat. Men det mesta gick till kyrkbygget. Dessa penninggåvor räckte till att bekosta drygt 60 % av byggkostnaderna av kyrkan! Kyrkan i Katoke invigdes den 17 juni 2007. Jag var också inbjuden och deltog i invigningen denna festdag i församling, pastorat och kontrakt när biskop Elisa Buberwa med tre stötar på kyrkdörren invigde kyrkan.

Det var alltså den tredje kyrkan som inom en 20-årsperiod i det unga Biharamulo pastorat och kontrakt som nu kunde invigas med stöd av församlingsbor i vänförsamlingarna Gustaf Adolf och Brämhult.

Men det är inte bara församlingsbor i Borås från Skara stift som bidragit till byggande av nya församlingskyrkor i detta fattiga missionskontrakt! I september 1993 kom min efterträdare som ordförande i Skara stifts Missionsråd, kyrkoherde Leif Nordlander, numera i Vara pastorat men då i Sunnersbergs pastorat, på besök i Biharamulo kontrakt med en studie- och besöksgrupp som bestod av ledamöter i missionsrådet samt några andra, bl.a. makarna Anita och Nils Danielson från gården Senäte i Sunnersbergs pastorat. Detta besök resulterade bl.a. i att Sunnersberg fick Nyabugera som sin vänförsamling och pastorat, och att Hjo församling och pastorat fick Chato församling och pastorat som sin vänförsamling och pastorat. Denna överenskommelse gjordes officiell genom ovannämnde missionssekreterare Rune Backlund - innan han tillträdde den nya

Kyrkoinvigning

uppgiften som biskop i Luleå stift, genom beslut i såväl de svenska pastoraten som av stiftsstyrelsen i Nordvästra stiftet. När jag återvände till Sverige 1995 efter mina fyra år som kontraktsprost i Biharamulo kontrakt blev det ett glapp på ett halvår innan kyrkoherden och kontraktsprosten Anders Bodin med hustru Märta under ett år tjänstgjorde i Biharamulo kontrakt som efterträdare till mig och Elisabeth.

Man kan säga att rekryteringen av Anders och Märta Bodin gjordes internt inom Skara stift eftersom SKM i Uppsala inte lyckats rekrytera någon som efterträdare för mig trots Nordvästra stiftets uttryckliga önskan om en svensk präst som kontraktsprost i Biharamulo kontrakt för ytterligare en period. Anders och Märta Bodin var mycket väl lämpade och utrustade för denna uppgift. De hade varit missionärer inom E L C T i Arusha under slutet av 1970- och början av 1980-talet och talade swahili flytande. De gjorde en mycket värdefull insats för utvecklingen av den unga lutherska kyrkan under sitt år i Biharamulo. En insats som fortsatte när de återvände till Sverige och Skara stift!

Resultatet av dessa vänkontakter och relationer innebar bl.a. att Rutunguru församling i Nyabugera pastorat fick hjälp att bygga en ny kyrka genom ekonomiskt stöd från församlingsbor i Sunnersbergs pastorat och andra församlingsbor inom Källands kontrakt. Upprustning av hälso- och vårdcentralen i Nyabugera har också gjorts genom Anita och Nils Danielssons stiftelse. Skövde församling har genom insamlade medel bidragit till byggande av vattentankar i Biharamulo. Hjo församling och pastorat stöder byggande av kyrkan i Kibehe församling i vänpastoratet Cahto. Denna kyrka kommer att invigas i februari 2009.

Under september och oktober månader 1996 kunde församlingspräster och kvinnoledare i Biharamulo, Chato och Nyabugera pastorat inbjudas till Sverige och medverkade vid sammankomster och stiftssamlingar i såväl Härnösands som Skara stift. Vänförsamlingar och kontrakt stod för alla kostnader. Den formella inbjudan däremot gick genom SKMs kansli och motsvarigheten i Nordvästra stiftet i Tanzania.

Församlingsbor i Habo pastorat med stöd av församlingsbor i andra församlingar inom Tidaholms kontrakt stödde ett kyrkbyggnadsprojekt i ytterligare en fattig församling - Imarabuphina. Kyrkan invigdes år 2003.

Fägre församling fick Lusahunga församlingso sin vänförsamling år 2002 och har stött denna församling ekonomiskt genom olika projekt som utbildning av medarbetare men också i deras missionsarbete. En ny församling - Nyakanazi - är redan under bildande med ca 100 kyrktillhöriga - och i behov av en kyrka! Flera projekt planeras - och kommer säkert att genomföras. MISSIONENS TID ÄR NU!

Man kan verkligen tala om Skara stift i Tanzania! Det är viktigt att tala om vad församlingsbor i Skara stift kan göra i nuet för andra människor i andra världsdelar genom TRO HOPP OCH KÄRLEK i Jesu fotspår och som hans medarbetare idag.

Erland Hillby

Unikt samarbete med Vatikanen

Del av Vatikanbiblioteket

I dagarna har den apostoliske nuntien i Norden, ärkebiskop Emil P. Tscherrig, till Skara stiftshistoriska sällskap framfört ett meddelande från chefen för Vatikanens Sekreta Arkiv, kardinal Farina, att forskare utsedda av Skara stiftshistoriska sällskap i framtiden äger tillträde till det Sekreta arkivet för genomförande av sådana forskningsuppgifter som Skara stiftshistoriska sällskap befrämjar i samråd med Vatikanbiblioteket. Detta kan t ex gälla kartläggning av Skara stifts äldsta historia och de tidiga förbindelserna med den katolska kyrkan, vilka skulle kunna bidra till att sprida ljus över den äldsta kristningsperioden i Sverige.

Beslutet från Vatikanen får anses vara unikt!

Böcker om medeltiden

Vem var den verkliga Arn?
Vilka kloster fanns i Västergötland under medeltiden? Vad innehåller Skaramissalet - Sveriges äldsta bok?
Hur användes Avlatsbrev under medeltiden?
Vilka blankvapen finns i våra kyrkor och vad är ett Huvudbaner?

Svaret på frågorna kan du finna bland böcker i Skara stiftshistoriska sällsapps bokutgivning

www.skarastiftshistoriska.nu

Prästsläkten Landahl från Landa

Släkten Landahl är en av de mest kända av prästsläkterna i Skara stift. Inte mindre än tretton landahlare har tjänstgjort som präster i stiftet. Några har också haft prästtjänst i andra stift. Släkten har sitt namn från Landa församling i dåvarande Algutstorps pastorat. Församlingen har sedan uppgått i Algutstorps församling, som numera ingår i Vårgårda pastorat.

Mårten Johan Landahl är nog den mest kände av släktens präster och han blev genom sin förkunnelse en förgrundsmann för 1800-talets kyrkliga väckelse i Skara stift. Flera andra av prästerna i släkten har gjort en god insats på många platser i Skara stift.

Den förste prästen med namnet Landahl var Eric Landahl. Han var son till bonden Sven Eriksson och hans hustru Ingrid Svendsdotter. Sven brukade gården Stora Landa i Landa och han var också församlingens klockare. Erik Landahl var född 1714 och dog 1792. Efter att ha tjänstgjort på flera ställen i Skara stift blev han först komminister i Börstig och sedan kyrkoherde i Blidsberg. Han höll en oration på latin vid Fredrik I:s begravning 1751. Enligt Warholm var han känd för sin ”qvickhet och sedlighet” och gjort sig väl förtjänt för befordran. Han blev också utnämnd till prost och säges ha varit ”en from man”.

Erik Landahl hade två söner som blev präster: Erik Gustaf (1758-90) död som adjunkt i Floda, Strängnäs stift, där hans sväger Claës Björkblad då var kyrkoherde. Den andre sonen Johan (1760-1833) var först komminister i Hössna och bodde då på komministergården Tissered i annexförsamlingen Gullered. Han tillträdde 1813 som kyrkoherde i Bredareds pastorat, där han tjänstgjorde till sin död. Det var ju mycket vanligt att prästerna då för tiden gifte sig med prästdöttrar. Så gjorde också Johan Landahl. Hans maka hette Anna Sibylla Timmelin, dotter till komministern i Rångedala Lars Timmelin.

Johan och hans maka Anna Sibylla fick nio barn. Dottern Johanna Catharina blev gift med Gustaf Fredrik Lundström (1790-1842), som då var vice komminister i Bredared men sedan blev kyrkoherde på Torsö. Av de övriga tre barnen blev tre präster i Skara stift, nämligen Per Gustaf, Mårten Johan och Adolf.

Per Gustaf Landahl (1793-1885) var en mycket originell och kraftfull prästman. Efter några år som adjunkt på olika platser i Skara stift blev han komminister i Bredared 1826 och efterträdde sedan sin far som kyrkoherde där 1835. Han tjänstgjorde sedan i Bredared till sin död och var då den näst äldste prästen i stiftet. Han vara stor och kraftig och hade väldiga kroppskrafter. Landahl ville pröva sina styrka med varje nykommen adjunkt och då brukade han alltid ta hem spelet. Han fick dock ge sig till sist när adjunkten Nils Strömbom lade sin förman i golvet.

Pehr Gustaf Landahl hade ett mycket häftigt lynne, Han drog sig inte för att gå handgripligt tillväga mot den som tummade på rättvisan och sanningen. Ett exempel på detta var då en man mot sanning och rätt nekade till en trolös handling mot en kvinna. Landahl tog honom då i upptuktelse och kastade sedan ut honom genom dörren. Landahl var också en skicklig jägare och en gång fick han tag på två efterspanade brottslingar i skogen. Han hotade dem med böss-

Mårten Johan Landahl 1797-1858

san och kunde på så sätt få dem gripna och förda i fångsligt förvar. Landahl var också en duktig predikant och skötte på alla sätt sitt kall utan anmärkning.

Mårten Johan Landahl (1797-1858) blev som redan sagts en föregångsman för den kyrkliga väckelsen i Skara stift. Han prästvigdes 1820 och fick sin första tjänst som adjunkt hos fadern i Bredared. Han började genast att utöva en allvarlig kyrkotukt och gick bl a förbi en nattvardsgäst vid utdelandet i Sandhults kyrka. Den förbigångna, drängen Anders Ingelsson, stämde Mårten Landahl och brodern Per Gustaf som varit med vid samma gudstjänst inför domkapitlet i Skara. Båda bröderna blev varnade av domkapitlet.

Till följd av klagomålen mot Landahl blev han förflyttad och fick missiv till Yllestad. Kyrkorna fylldes överallt av åhörare som vill höra Landahl, men klagomål framfördes gång på gång till domkapitlet. Nu blev Landahl missiverad till Torsö, för att som man sa ”läsarna skulle få blöta klövarna”. Effekten blev den rakt motsatta. Väckelsen tog fart på Torsö och många vandrade ända från Falbygden för att höra Landahl.

Efter fyra år på Torsö blev Landahl vald till komminister i Flistads pastorat. Han flyttade 1829 in i komministergården Kannemakaretorp i annexförsamlingen Götlanda. Nu blev Flistads pastorat centrum för väckelsen i denna del av Skara stift. Men även här hade Landahl sina avundsmän. En av dem var Anders Lagerstrand, vice pastor i pastoratet. Lagerstrand kunde inte tåla Landahl och trakasserade honom på många sätt. Han anmälde Landahl till domkapitlet. Anklagelserna bestod bl a i att Landahl predikat utan koncept och alltför länge. Han hade också, emot god kyrklig sed, låtit makar gå makar till nattvarden var för sig. Domkapitlet gick på Lagerstrands linje och Landahl blev suspenderad ett halvår. Han bar denna förödmjukelse med största ödmjukhet. Lagerstrand blev sedan komminister i Od, men hans prästerliga verksamhet tog en ända med förskräckelse. Han blev anklagad för fylleri och liderligt leverne och slutligen avsatt som präst.

Landahl sökte flera kyrkoherdetjänster utan att få någon, men 1850 valdes han till kyrkoherde i Eriksberg, ett av stiftets minsta pastorat. Tiden där blev en svår provotid för Landahl. Sommaren 1858 stod han inför befordran till kyrkoherde i Bitterna pastorat, men dog under dramatiska omständigheter, dagen innan han skulle avlägga sin provpredikan. Han har fått sin grav på Bitterna kyrkogård.

Den tredje av prästöfverna från Bredared som blev präst var Adolf Landahl (1799-1871).

Han blev komminister i Blidsberg 1832 och kyrkoherde i Hällstad 1840 där han stannade till sin död. Adolf Landahl kunde inte mäta sig med sina framstående bröder. Men han var ändå uppskattad som predikant. I fysisk styrka liknade han brodern Per Gustaf i Bredared.

Som så många andra präster förstod sig Adolf Landahl inte på den framväxande frikyrkligheten, men han gick inte i polemik mot den nya rörelsen.

En ny generation landahlspräster trädde nu till. Per Gustaf Landahls son, Vitalis Landahl (1830-84) prästvigdes 1853, blev komminister, först i Ulricehamn och sedan i Stora Mellby, där han också blev kyrkoherde 1876 och stannade till sin död. Han fullgjorde sina prästerliga uppgifter på ett föredömligt sätt och hade god hand med sina konfirmander. En församlingsbo kallade honom ”en rätt israelit utan svek”.

Mårten Landahl hade elva barn. Två av dem blev präster, Fredrik och Gustaf.

Fredrik (1832-98) prästvigdes 1855. Han blev först komminister i Södra Björke och sen i Slöta innan han 1875 tillträdde kyrkoherdetjänsten i Mariestad, där han stannade livet ut. Han blev också kontraktsprost i Mariestads kontrakt 1885. På många sätt påminde han om sin far, väckelsemannen Mårten Landahl. Liksom fadern var han en uppskattad och gärna hörd predikant. Han valdes till representant för stiftets präster vid tre kyrkomöten. Han hade så stort förtroende hos stiftets präster att han vid biskopsvalet 1894 efter Anders Fredrik Beckman blev uppförd i tredje rummet. Då hade han också promoverats till teologie hedersdoktor. Vid prästmötet i Skara 1896 var han preses med en avhandling om dopet. Landahl rycktes hastigt bort genom ett slaganfall.

Fredrik Landahls bror, Gustaf Landahl (1852-1918) prästvigdes 1876 och tjänstgjorde sedan på olika platser i Skara stift innan han 1885 blev komminister i Varnhem med placering i Öglunda. Han valdes till kyrkoherde på Torsö 1900 och stannade där till sin död. Tiden i Varnhem blev svår för Landahl. Han låg ständigt i fejd med sin intrigante förman kyrkoherden David Holmgren. De två var varandras motsatser och motsättningarna blev till men för församlingsarbetet.

Gustaf Landahl kunde väl inte jämföras med brodern Fredrik, men han fullgjorde sina prästerliga uppgifter med trohet och nit. Tiden på Torsö började lyckligt och Landahl blev uppskattad som predikant och liturg, men efter sex års tjänstgöring på Torsö drabbades han av slaganfall som bröt hans hälsa för all framtid. Han kunde en tid förrätta gudstjänsten genom att sitta på en stol i kyrkan, men till slut var inte heller detta möjligt. Han bar sitt lidande med stor undergivenhet.

Adolf Landahl hade också två söner som blev präster, Erik Gustaf och Ernst Martinus.

Erik Gustaf Landahl (1827-1906) prästvigdes 1852, blev komminister i Södra Ving 1863, kyrkoherde i Stengårdshult

1871 och i Blidsberg 1878, där han stannade till sin död.

I Herdaminnet får Erik Gustaf Landahl inget gott omdöme. Friberg beskriver honom som slö och apatisk. När frikyrkligheten bröd fram i bygden hade Landahl inget att sätta emot. Hemmet var till att börja med gästfritt, men efterhand slöt han sig alltmer inom sig själv.

Ernst Martinus (1844-95) prästvigdes 1869, blev komminister i Hällstad 1872 och kyrkoherde där 1885. Ernst Martinus var häftig till lynnet och fick därigenom många antagonister. Han menade att han inte kunde göra fel. Han blev ändå en mycket uppskattad och gärna hörd predikant. Ernst Martinus hade ingen stark hälsa och dog endast 51 år gammal. Änkan Ida Landahl flyttade till Skara, där hon byggde ett hus vid Viktoriasjön och tog emot många inackorderingar.

Av Ernst Martinus och Ida Landahls sju barn blev tre präster, Håkan, Knut och Birger, som alla dog tidigt. Håkan var född 1876 och prästvigdes 1902. Han fick tjänstgöra på många ställen i Skara stift. Han var hela sitt liv sjuklig och dog bara 32 år gammal. Brodern Knut blev inte heller gammal. Han var född 1882, prästvigd 1908 och kom till Hol som komminister 1910. Efter en tärande sjukdom dog han redan 1912. Den tredje brodern var Sven. Han var född 1886 och prästvigdes för Visby stift 1921. Han blev kyrkoherde i Lärbro pastorat på Gotland 1928. Inte heller han blev gammal. Han dog redan 1935, och var då endast 49 år. Sven Landahl var mycket uppskattad som församlingspräst.

Vitalis Landahl i Stora Mellby och hans make Hilda, rådmansdotter från Ulricehamn, fick nio barn. Av dem valde en prästbanan. Han hette liksom fadern Vitalis. Han var född 1874, prästvigdes 1898 och hade större delen av sin prästerliga tjänst i Synnerby pastorat, först som komminister och från 1917 som kyrkoherde. Han dog 1935 och var gift med Dagmar Taube, som var kusin med Evert Taube.

Av Gustaf Landahls barn valde en den prästerliga banan, nämligen Carl (1907-90)).

Carl Landahl är den senaste prästen i landahlsläkten. Han prästvigdes 1938 och fick sitt första missiv till Eriksberg, där farfadern varit kyrkoherde. Därefter var han under åtta år kyrkoadjunkt i Brevik, innan han började sin bana som sjömanspräst. Carl Landahl tjänstgjorde i 23 år som sjömanspräst i Middlesbrough i England. Den plasten blev hans hemmamann kan man säga. Han har fått sin gravplats på kyrkogården i Yarm nära Middlesbrough.

Slutligen kan nämnas att många av landahlarna har fått uppgifter inom skiftande områden. Gustaf Landahl på Torsö var farfar till professorn i mekanik vid Kungliga Tekniska Högskolan Mårten Landahl. Förste arkivarien vid Riksarkivet Sten Landahl härstammade på kvinnolinjen från kyrkoherde Per Gustaf Landahl i Bredared. Per-Axel Landahl, som en tid var chef för det psykologiska försvaret i Sverige, var son till kyrkoherde Vitalis Landahl i Synnerby.

Nils Hjertén

Källor: J W Warholm, Skara stifts Herdaminne I-II, 1871-73, Cederbom/Friberg, Skara stifts Herdaminne I-II, 1850-1930, 1928-30, G Landahl och E C: son Swartz, Prästsläkten Landahl från Vestergötland, 1948 med recension av Magnus Jungblom 16 febr. 1949, Släkten Landahl i Svenska Släktkalendern 1950.

NYA MEDLEMMAR

Flemming Anderberg
Björn Andersson
Harald Andersson
Nils-Arne Andreasson
Torbjörn Axner
Niclas Dahlström
Maria Eckerdal
Anders Ehrngren
Christina Ekström
Gunilla Gren-Eklund
Annbritt Gyllhed
Lars Holm*
Charlotte Holmgren
Mårten Hultenberg
Turid Inghammar
Berit Johansson
Kerstin Jungqvist
Bertil Karlsson
K-KONSERVATOR,
Leif Berg*
Lennart Lidman*
Ingrid Linderöth
Gunnel Lindqvist
Kjell Lundblad
Christer Nilsson
Pelle Nilsson
Per-Olof Nilson
Per Nordenvall
Gunnel Pettersson Andrén
Alfred Rapp
Margareta Rapp
Martin Rigby-Smith
Hans Fredrik Silén
Carl-Gustaf Spangenberg
Jan Strömbom
Erling Svensson
Karin Svensson
Lars Gunnar Söderling
Anna-Lisa Söderström
Lage och Ingela Tedenby
Elisabeth Tiljander
Jakob Tronêt*
Anna Tronêt* (700)
Anders Åström
Kristina Åström
Kristian Öberg
Sofia Öberg-Larsson
Rolf Örtenblad

ULRICEHAMN
GRÄSTORP
KARLSKRONA
FALKÖPING
TORSHÄLLA
UPPSALA
SIGTUNA
MOHOLM
FRISTAD
UPPSALA
MARIESTAD
LUND
OTTERBÄCKEN
BJÄRRED
LIDKÖPING
BILLDAL
KVÄNUM
BORÅS

GÖTEBORG
ENKÖPING
SKARA
TRENSUM
LIDKÖPING
SKÖVDE
FLODA
VÄSTRA FRÖLUNDA
UPPSALA
TIBRO
VÄNERSBORG
VÄNERSBORG
UPPSALA
ARBOGA
UPPSALA
TORSLANDA
TROLLHÄTTAN
TROLLHÄTTAN
TORSHÄLLA
STOCKHOLM
KIL
VÄSTRA FRÖLUNDA
VISBY
VISBY
ALINGSÅS
ALINGSÅS
TROLLHÄTTAN
TROLLHÄTTAN
VARGÖN

Förteckning över publikationer

31. S:ta Elin av Skövde. Sven-Erik Pernler. 2007.
32. Livets slut och sista vilan. Margaretha Swedberg & Anita Carlsson. 2007.
33. Kloster och klosterliv i det medeltida Skara stift. Red. Johnny Hagberg. 2007.
34. Ett fönster mot den himmelska kyrkan. En vänskrift till Alf Härdelin. Red. Johnny Hagberg. 2007.
35. Jesper Swedberg – en antologi. Red. Johnny Hagberg. 2008.
36. Horae de Domina. Vår Frus Tider. Red. Johnny Hagberg. 2008.
37. ”Tills du återupprättar helgedomarna.” Kyrkorestaureringar i Västergötland 1920–1960. Robin Gulbrandsson. 2008.
38. Kyrkliga förhållanden bland Svenskarne i Reval. 2008.
39. Ön. Adelaide Schantz. Faksimiltryck med kommentar. 2008.
40. Mellan liljan och sjöbladet I:1. Bo Theutenberg. 2008.
41. Tusenårigt arv. Robin Gulbrandsson. 2008.
42. Den långa vägen. Yngve Levenskog. 2009.
43. Ekon i Husaby. Bengt Wadensjö. 2009.
44. Gudhems kloster. Red. Markus Hagberg. 2009.

Medlemsinformation

Årsavgiften är 50 kr. För ständigt medlemskap 500 kr.

Sällskapets PlusGiro: 484 18 42-0

Bankgiro: 5812-8166

BIC=NDEASESS

IBAN-nummer:

SE94 9500 0099 6026 4841 8420

Girokort bifogas till den som ej tidigare gjort årets inbetalning.

Alla ändringar vad gäller adress, titel, m. m. skall meddelas till kassaförvaltaren Margareta Jansson, Skaraborgsgatan 29 B, 532 30 Skara.

Tel: 0511-137 46.

E-post: margareta_jansson@bredband.net

Skara Stiftshistoriska Sällskap

Hemsida: www.skarastiftshistoriska.nu

Stiftshistoriska sällskapets böcker kan beställas hos Johnny Hagberg, Prästgården 531 94 Järpås.

Tel & Fax: 0510-910 16, 070-550 00 98

E-post: jarpas.pastorat@svenskakyrkan.se

Styrelse

Ordf. Johnny Hagberg, Järpås

Vice ordf. Lena Maria Olsson, Borås

Sekr. Lennart Nordquist, Borås

Kassaförvaltare Margareta Jansson, Skara

Nils Hjertén, Vänersborg

Lisbeth Sjöberg, Karlsborg

Markus Hagberg, Skara

Bengt P. Gustafsson, Skara

Bengt Fåglefelt, Vara

Redaktör för medlemsbladet:

Johnny Hagberg.

ISSN: 1103-3959

Tryck: Solveigs Tryckeri, Skara